

ПРОВЕДЕННЯ АНАЛІТИЧНИХ ПРОЦЕДУР СТАНУ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВА

У статті представлені дослідження, які спрямовані на підвищення ефективності формування та використання оборотних коштів підприємствами сільського господарства. Розроблені методи, які дозволяють уникати необґрунтованих витрат підприємствам АПК. Встановлені залежності між темпами кругообігу оборотних коштів та ефективністю їх використання.

Одним із завдань сучасного етапу розвитку України є підвищення ефективності функціонування підприємств всіх галузей народного господарства. Дане зростання можливе тільки у тому випадку, коли сформується таке економічне середовище, яке стимулюватиме сільськогосподарських товаровиробників до ефективного використання всіх ресурсів виробництва у процесі їх взаємодії. Одним із основних видів таких ресурсів є оборотні кошти, які відображають вартісний вираз оборотних активів. Саме їх характеристики визначають наявний потенціал підприємств.

На стан оборотних коштів впливають два види факторів, а саме: внутрішні та зовнішні. Їх незбалансованість, на сьогодні, є однією з основних причин негативного фінансового стану суб'єктів економічних взаємовідносин. Наявне фінансове середовище, його значний зовнішній тиск на підприємство призводить до згортання виробництва, і, як наслідок, до зниження якісних та кількісних характеристик інших виробничих ресурсів. В свою чергу, недостатня кількість оборотних коштів не дозволяє господарствам розвиватися; відсутність прибутковості зменшує реальні можливості держави.

Питання ефективності взаємозв'язку зовнішніх та внутрішніх факторів виробництва знайшли своє відображення у дослідженнях багатьох вчених, а саме Гайдуцького П., Германчука Г., Саблука П., Стельмашука А., Януля І., Коваленка Н., Дем'яненка С., Кирилова Є., Семенова В. та інших.

Однак низка важливих обставин залишилася поза увагою. По-перше, не належному рівні розглянуто степінь сукупного впливу факторів на виробництво, і, як наслідок, неможливим є реальний прогноз фінансового стану господарств у майбутньому. По-друге, недостатньо уваги приділено ефективності взаємодії всіх факторів виробництва. І, по-третє, не сформований механізм оптимізації формування та використання оборотних коштів з врахування фактору часу.

Основною метою дослідження є розробка теоретичних та практичних аспектів аналізу і підвищення ефективності процесів формування та використання оборотних коштів підприємствами сільського господарства.

Обігові активи підприємства — це сукупність матеріальних та грошових цінностей (економічних ресурсів) підприємства, що знаходяться в постійному кругообороті, змінюють свою матеріальну форму протягом одного операційного циклу та в повному обсязі переносять свою вартість на товари, що реалізує підприємство.

Потреба підприємства в обігових активах (ОА) залежить від обсягів виробництва (ОВ), тривалості кругообороту (T_0) та тривалості періоду (Д). Кількісно ця залежність може бути описана так:

$$OA = OB \times T_0 / D.$$

Можливе скорочення потреби підприємства в обігових активах ($СП_{oa}$) за рахунок прискорення швидкості кругообороту може бути обчислене так:

$$СП_{oa} = (ПО_{ф} - ПО_{н}) \times OB / D.$$

де $ПО_{ф}$ - фактичне значення періоду кругообороту активів, в днях;

$ПО_{н}$ - оптимальна (нормативна) тривалість кругообороту, в днях.

Одним завдань діагностики обігових активів є аналіз і оцінка умов стабільної платоспроможності підприємства протягом усього періоду його життєдіяльності. Під платоспроможністю розуміється можливість підприємства забезпечувати виконання всіх своїх платіжних зобов'язань для безперервного фінансування господарської діяльності підприємства.

Стан поточної платоспроможності визначається обсягом грошових коштів, що знаходяться в розпорядженні підприємства на будь-яку дату порівняно з розміром платіжних зобов'язань та платежів, які на цю дату необхідно здійснити.

Ліквідність підприємства визначається можливістю та тривалістю перетворення в грошову форму всіх обігових активів, що є у підприємства для виконання зовнішніх зобов'язань.

Стан ліквідності характеризує можливість виконання зобов'язань з повернення позикового капіталу за рахунок наявних обігових активів, та час, потрібний для цього.

Управління ліквідністю та платоспроможністю відбувається шляхом дотримання певних пропорцій між обсягом формування матеріальних обігових активів, дебіторською заборгованістю та грошовими коштами підприємства.

Діагностика прибутковості використання обігових активів.

Будь-яке підприємство зацікавлене в зростанні доходу (прибутку), який отримується, зокрема за рахунок ефективного використання обігового капіталу. Досягнення цього завдання потребує:

- дослідження кожного етапу кругообороту активів для визначення понаднормативних активів, активів, що не використовуються в господарському обігові або проносять збитки;
- розробку та реалізацію програми ліквідації виявлених активів та вивільнення грошових коштів, що в них вкладені;
- включення "мертвого капіталу" до роботи.

Вагомим недоліком обігових активів є їх інфляційна незахищеність, перш за все, монетарних активів (грошових коштів, дебіторської заборгованості покупців тощо). Гроші, авансовані в формування немонетарних обігових активів (товарних та інших матеріальних запасів, дебіторської заборгованості постачальників) також певною мірою страждають від інфляції, але рівень інфляційних втрат порівняно менший.

Забезпечення інфляційної захищеності обігових активів потребує, з одного боку, підтримання певних пропорцій між обсягом монетарних та немонетарних активів, з другого - розробки та впровадження спеціальних інструментів захисту обігових активів від інфляції.

Формування обігових активів проводиться за рахунок різних джерел фінансування, що є в розпорядженні підприємства. Оскільки кожне з них має свою вартість залучення, підприємство ставить за мету мінімізацію витрат за рахунок управління структурою фінансування обігових активів. Це досягається за рахунок визначення джерел фінансування та підтримання певних пропорцій їх використання.

Особливе значення для фінансової стійкості та платоспроможності підприємства має наявність власних обігових активів, тобто обігових активів, що формуються за рахунок власних джерел фінансування.

Розмір власних обігових активів (ВОА) визначається так:

$$ВОА = ВК + ДП - ПА,$$

де ВК - власний капітал (1 розділ пасиву балансу);

ДП - довгострокові пасиви (2 розділ пасиву балансу);

ПА - позаобігові активи (1 розділ активу балансу).

Застосування наведеної формули є коректним лише за умови, що довгострокові пасиви, які використані для здійснення капітальних вкладень в розвиток підприємства (що відображено у відповідній статті 1 розділу активу балансу), мають цільовий інвестиційний характер.

Важливим етапом обґрунтування стратегії управління обіговими активами підприємства є діагностика сучасного стану та ефективності управління ними.

Інформаційною базою проведення цієї роботи є інформація, наведена у формах бухгалтерської звітності № 1 "Баланс", № 2 "Звіт про фінансові результати та їх використання" а також оперативна інформація про структуру товарної продукції, склад дебіторів, обсяги, термін та причини виникнення дебіторської заборгованості, рух грошових коштів тощо.

Загальний порядок проведення аналітичної роботи передбачає відповідні етапи.

На *першому етапі* необхідно оцінити загальний розмір обігових активів підприємства та проаналізувати зміну їх обсягу впродовж звітного періоду. При проведенні цієї роботи визначається також питома вага обігових активів в загальному обсязі майна та її зміна протягом періоду. Співставлення темпів росту обігових активів з темпами інфляції дозволяє визначити номінальний та реальний приріст обігового капіталу підприємства.

На *другому етапі* аналізу проводиться дослідження структури обігових активів підприємства за видами активів, а також інших класифікаційних ознак, розглянутих нами вище (прибутковості, швидкості обертання, платоспроможності, інфляційної захищеності тощо). Це дозволяє оцінити основні тенденції в зміні складу обігових активів та ступінь досягнення відповідних цілей управління.

В ході проведення *третього етапу* аналізу необхідно *кількісно оцінити вплив факторів*, що обумовлюють зміни в обсязі обігових активів підприємства.

На *четвертому етапі* аналізу необхідно оцінити зміни в складі джерел фінансування обігових активів підприємства. Для цього обчислюється обсяг власних обігових активів підприємства та порівнюється з відповідним показником за попередній період. Питома вага власних джерел фінансування обігових активів використовується підприємством для оцінки ступеня фінансової стійкості підприємства, його незалежності від зовнішніх джерел фінансування. На цьому етапі розробляється шаховий баланс складу обігових активів та джерел їх фінансування.

На *п'ятому етапі* необхідно проаналізувати джерела формування та напрямки використання обігових коштів підприємства. Проведення такого аналізу дозволяє з одного боку, визначити стабільність окремих джерел формування обігових активів з точки зору можливості їх використання в майбутньому, з другого - виявити на фінансування яких програм витрачені кошти, чи є це використання доцільним та чи збережеться в майбутньому структура використання коштів, що склалася.

Проведення аналізу джерел та напрямків використання коштів передбачає:

1. Визначення змін в обсязі обігових коштів підприємства.
2. Визначення переліку можливих джерел приросту обігових коштів та напрямків використання обігових коштів.
3. Визначення обсягу та питомої ваги в загальному обсязі окремого джерела та напрямку використання обігових коштів.
4. Групування джерел формування та напрямків використання коштів залежно від ступеня їх значущості (питомої ваги в загальному обсязі).
5. Оцінку ступеня сталості окремих джерел формування та напрямків використання коштів.

На *шостому етапі* аналітичної роботи здійснюється розрахунок та проводиться діагностика ефективності управління обіговими активами підприємства.

Отже, в результаті дослідження нами виявлено наступні позиції.

- Зростання ефективності функціонування підприємств є головним завданням сучасного етапу розвитку економіки нашої країни. Воно можливе тільки у тому випадку, коли підвищиться рівень раціональності використання всіх наявних ресурсів виробництва та сформується стимулюючий напрямок впливу результату взаємодії зовнішніх та внутрішніх факторів. На основі цього обґрунтовано необхідність розробки та застосування нових методів формування та використання оборотних коштів.

- Для поповнення підприємств оборотними коштами за рахунок кредитних фондів та майбутніх інвестицій важливо точно визначати ліквідну вартість активів.

- Раціональність використання будь-яких факторів виробництва передбачає їх діагностування. Це дозволить більш якісно взаємопов'язати наявні ресурси у процесі виробництва та досягти максимально можливої прибутковості за певного рівня затрат та ризику.

- Наявні дані свідчать про низький рівень ефективності формування та використання оборотних коштів. Такий стан насамперед пов'язаний із наявністю недосконалої фінансової системи в країні.

- Для досягнення ефективності господарства повинні мати джерела наповнення власних оборотних коштів. Особливо це стосується сезонної нестачі у ресурсах, яка може бути покрита за рахунок кредитних фондів. Сучасний стан розвитку економіки потребує збільшення пропозиції кредитних ресурсів на ринку з одночасним забезпеченням фінансових та правових умов кредитування.

Література

1.Бузько И. Совершенствование управления экономическим риском на предприятии: Менеджмент.// Бизнес информ, 1998.-№6.-С.82-86. 2.Галузинський С.А. Використання власного і позичкового капіталу у сільськогосподарському підприємстві. // Економіка АПК, 1997.-№8. - С.31-35. 3.Драгун Л.М., Шевченко В.Ф., Бондаренко С.Л. Удосконалення аналізу ефективності використання обігових коштів підприємства.// Фінанси України,1998. - №12 –С.12-21. 4.Нікбахт С., Гропеллі А. Фінанси. К.: Основи, - 1993. -384с. 5.Панич С.П. Структура оборотних засобів сільськогосподарських підприємств в умовах переходу до ринку. //Економіка АПК. -1997.-№2. -С.51-55.